

Key words: mediaeducation, information culture, higher education, innovational development of Ukraine, information society.

Стаття надійшла до редакції 29.09.2017 р.

Прийнято до друку 24.11.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я.

УДК 378:005.44

О. М. Старокожко

СТРАТЕГІЇ ПОЛІПАРАДИГМАЛЬНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Вища освіта відноситься до багатовимірних соціальних феноменів, якому притаманні внутрішні закономірності розвитку і прогресу відповідно до формату суспільства та людської цивілізації. Звідси приходимо до висновку про неможливість дослідження царини освіти ресурсами окремо вибраних методів, підходів та парадигм. Про це свідчить досвід наукових підходів, імперативно запроваджених в освітній простір України в 80-х роках ХХ століття та на початку ХХІ століття. В 80-х роках академічною наукою була визнана як пріоритет парадигма оптимізації навчального процесу, в 90-ті роки – парадигма діяльності, особистісної орієнтованості, на рубежі ХХ-ХХІ ст. – системна та синергетичні парадигми, які з 2005 року змінилися тотальною компетентнісною парадигмою.

Однак, їх запровадження не забезпечили прогрес національної системи вищої освіти, у 2005 році за зразок прийнята європейська модель (Болонський процес), механізми якої сприяють забезпеченню якості конкурентоспроможної освіти. Якість освітніх послуг – багатовимірний феномен, він обслуговується багатьма науковими парадигмами та моделями, завдання яких забезпечити такі якості випускника: виключність (прагнення бути кращим); досконалість, придатність до певних цілей (компетентність), співвідношення з ціною (можливість та термін повернення інвестицій у вищу освіту), атрибутивність (здатність до постійного розвитку [1, с. 10].

Визначено такі завдання дослідження автора:

1. Збагатити науковий дискурс вітчизняної педагогіки вищої освіти щодо поліпарадигмальності в забезпеченні якості освітніх послуг.

2. Визначити наукові парадигми вітчизняного освітнього простору, які через інтерференцію та кореляцію забезпечують освітні зміни з композитними характеристиками.

3. Запропонувати технологічні моделі здійснення поліпарадигмальності в практиці вищої освіти.

Автор робить спробу ґрунтовного дослідження методології поліпарадигмальності освітнього простору України як провідного чинника забезпечення якості освітніх послуг. Науковці (В. Кремень, В. Луговий, М. Михальченко, М. Романенко) констатують зниження потенціалу багатьох з існуючих парадигм в освіті. Багатоаспектний характер освітніх процесів приводить нас до думки, що сучасні дослідження повинні здійснюватися в напрямку інтеграції прогресивних елементів найбільш значущих педагогічних та соціальних парадигм. В педагогічних науках парадигми існують одночасно, не виключаючи одна одну, при цьому вони розрізняються лише в теоретичному плані і тільки на рівні тенденцій.

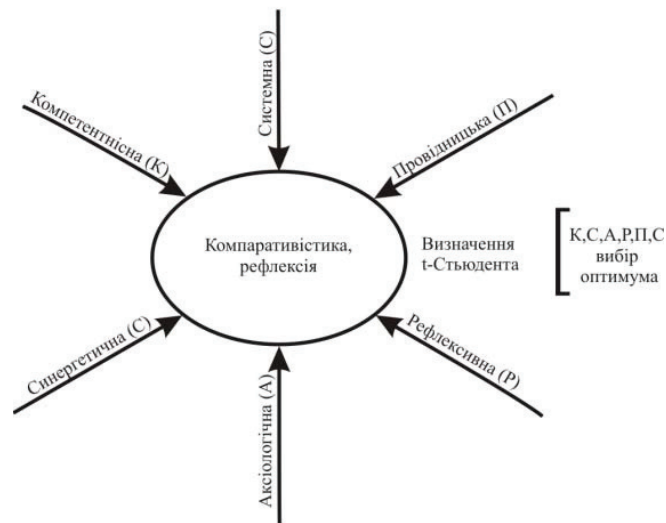
Визначальною умовою поліпарадигмальності освітнього середовища є коеволуція парадигм в царині певної хронологічної педагогічної цивілізації (В. Вернадський, М. Моїсєєв, І. Колеснікова). На думку Б. Коротяєва і В. Курило «освітнє середовище» відображає не просто окремих бік світобудови, а як живий організм, здатний реагувати на всі зовнішні дії й у разі потреби завзято захищати себе [2, с. 4]. До основних принципів коеволуції поліпарадигмального середовища відносять такі: детермінація майбутнім; необхідного різноманіття; гетерометрії; забезпечення прогресу системи; інформаційного прискорення; здатність до біфуркацій; еволюція механізмів [2].

Ми виходимо з того, що немає і не може бути виняткової парадигми, педагогічної «панацеї», що задовольняє різноманітні соціально-педагогічні завдання вітчизняної освітньої цивілізації.

Саме тому, ми визначаємо необхідність розробки моделі поліпарадигмальності яка має внутрішній кореляційний ресурс розвитку системи. Очевидно, що це повинна бути модель, яка спирається на емерджентні якості невідповідно визначених парадигм, що орієнтовані на досягнення єдиної мети (поліакцентна модель).

Виходячи з цивілізаційного вибору України – інтеграція до ЄПВО та стадії зрілості українського суспільства ми в контент «парадигмальність» освітнього простору України включили такі парадигми: синергетична (Л. Даниленко, С. Кульневич, Г. Нестеренко), компетентнісна (О. Романовський, Є. Іванченко, Ю. Рашкевич, В. Вілчинська, М. Висоцька), рефлексивна (С. Немченко, Г. Єльнікова, Л. Даниленко, Ю. Бех, М. Найдюнов), аксіологічна (О. Сухомлинська, В. Огнев'юк, І. Зязюн, І. Бех, Н. Ткачова, В. Крижко), системна (О. Савченко, Г. Терещук, Т. Ільїна, К. Плиско, О. Біляєв, Л. Березівська, Л. Даниленко, В. Докучаєва, Г. Єльнікова, Н. Кузьміна, О. Попова,) та провідницька (В. Крижко, С. Лісаков, І. Богданов). На нашу думку вони найбільш повно охоплюють та відтворюють прагматизм та запити вітчизняної системи освіти.

Механізм ефективної поліпарадигмальності в забезпеченні якості вищої освіти ми проектуємо в моделі 1 «Кореляційна взаємодія в поліпарадигмальній цивілізації».



Наразі кожна з визначених парадигм виявляє риси дифузивного впливу на освітнє середовище. Ситуативно пріоритетною може бути кожна з них, наприклад, ЮНЕСКО в 90-ті роки проголосило аксіологічну парадигму релігією ХХ ст. В свою чергу, синергетична парадигма в освіті претендує на метапарадигмальність. Провідницька парадигма, за визначенням, І. Богданова, В. Крижка, С. Лисакова презентується як позапарадигмальний феномен. Нажаль реально у вітчизняному освітньому середовищі логіка пріоритетності тієї чи іншої парадигми визначається адміністративним шляхом через МОН, НАПН, відділ освіти.

Логіка поліпарадигмального концепту полягає в забезпеченні посиленого сумарного ефекту парадигм, який є результатом спланованої та прогнозованої кореляції їх впливу на досягнення визначеної стандартами та управлінням якості професійної освіти.

Реальна практика реалізації поліпарадигмального блоку передбачає дотримання певних технологічних механізмів серед яких, ми акцентуємося, на здатності дослідника чи керівника до сценарного (прогностичного) аналізу, забезпечення доцільного вибору (підбору) ресурсів тієї чи іншої парадигми ситуативно, створення організаційних умов ефективної технології парадигмального згущування та тісноти («відстань Карла Пірсона, Karl Pearson») для створення емерджентного ефекту та нових мотиваційних механізмів здобуття якісної освіти.

Ситуативний пріоритет тієї чи іншої парадигми з контенту парадигмальності визначаються: нормативно-законодавчо (закон, рамковий закон...); характером проблем освітнього простору; характером ресурсів освітньої системи; впливом стейкхолдерів; специфікою освітніх послуг та їх отримувачів; динамікою управлінських процесів; непередбачуваними обставинами...

В межах поліпарадигмального контенту ми передбачаємо виокремити чинник «забезпечення умов» для реалізації принципів

визначеної автономії та субсидіарності. За певного стану (ситуації) освітнього середовища чи конкретної освітньої системи, автономія тієї чи іншої парадигми проявляється в її пріоритетності. Субсидіарний (*subsidiarity*) характер поліпарадигмальності ми вбачаємо в реалізації ресурсів кожної із визначених парадигм за умови, що управлінська система визначає за певної ситуації необхідність отримати оцінку стану системи за (у межах) параметрами кожної парадигми контенту. Ця стадія передбачає «відключення» механізмів кореляції для отримання «чистоти» результатів.

Перевірку (компаративістику) рівності/нерівності значення отриманих результатів ми здійснюємо через *t-критерій Стьюдента* (*Student's t-test*). Обираємо оптимальний варіант.

Управлінець, що досліджує освітній простір та проблеми якості освітніх послуг, рефлексуючи та класифікуючи їх ресурсами сценарного мислення визначає парадигми, які будуть ефективними для вирішення цих проблем, забезпечують *dream chain* його задуму.

В наукових дисертаційних дослідженнях інституційована позиція «наукові підходи». Відзначимо істотну різницю між поняттями «підхід» і «парадигма».

Дослідницький підхід – дослідницька позиція, методологічна система, яка визначається на початку дослідження з метою досягнення більшої інструментальної визначеності дослідника при вивченні об'єкта дослідження. У сучасних дослідженнях з управління трапляється термін «модель-підхід», під яким розуміють вибір як методологічну схему певної моделі, наприклад моделі діяльності або моделі суб'єкт-об'єктних відносин [4, с. 518; 6]. Дослідницьких підходів існує безліч і часто вони визначаються довільно, відповідно предмету та галузі дослідження. Про парадигми частіше говорять в теоретичних працях, в практиці частіше говорять про підходи, причому особливо не розрізняючи: парадигма або підхід, використовуючи те або інше поняття як взаємозамінне. В нашому дослідженні ми приймаємо саме таку позицію.

Освітній простір «приймає» технології SMART, SVOT analysis та інші з суміжних галузей діяльності людини. Разом з тим ф'ючерність конкретної парадигми чи технології є ситуативною в проміжку часу та соціальних змін.

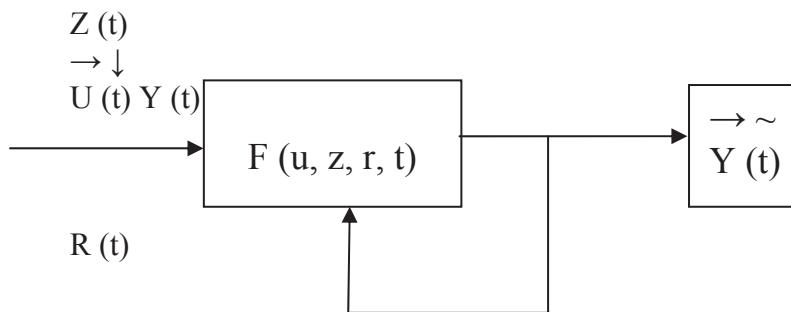
Автор визначає ф'ючерний характер стратегій поліпарадигмальності конкретного освітнього простору в проектуванні композитності (*composite*) результатів їх впливу на цей простір та проблеми якості освіти.

В очікуванні визначених композитних характеристик дослідник попадає в ситуацію ентропії та невизначеності. Технологія досягнення очікуваного результату може бути «чорною скринькою». Розглянемо принципову модель управління досягненням визначеного результату за принципом «чорної скриньки». Це досить складна управлінська ситуація,

яку можна умовно змодельовати на межі таких наук, як управління, кібернетики та математики [5].

Вихідна позиція – ми маємо стійкий ламінарний потік інформації із довкілля $[U(t)]$, від керівного органу, від керівника. Ця інформація при вході до керованої системи підпадає під процеси збурення, флуктуації з високим рівнем ентропії (невизначеності) та незрозумілості. Процеси збурення ми позначаємо символом $[Z(t)]$. Вони потребують визначення, ідентифікації та фільтрації для отримання очікуваної якості інформації на виході $[Y(t)]$ із керованої системи, яка в даний час перебуває під дією невизначених нами чинників (збурень) $[F(u, z, r, t)]$.

Це дає можливість створити приблизну, достовірну модель процесів що відбуваються у «чорній скриньці».

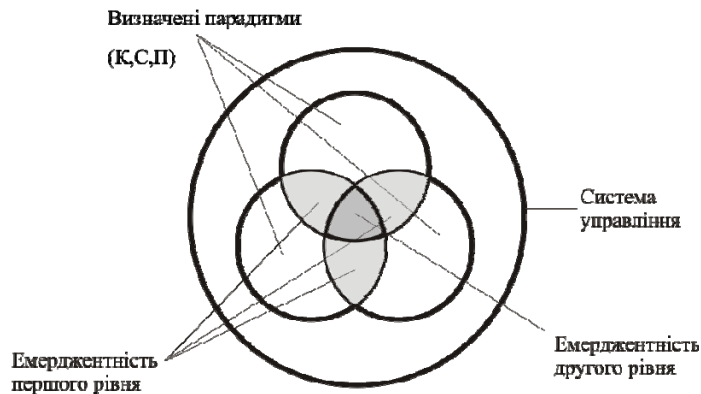


U – функція; t – час; Z – збурення, флуктуація; F – оператор чорної скриньки; Y – інформація на виході із керованої системи.

Управлінська дія стосовно «чорної скриньки» завершується побудовою віртуальної моделі: $F \approx \tilde{F}$.

Місією управління композитний результат поліпарадигмального впливу передбачається як емерджентний, більш ефективний та такий, що відповідає сучасним стандартам якості освіти ISO 9001:2000 та якості управління TQM.

Цікавим, на наш погляд, є використання принципу інтерференції парадигм в прогнозуванні результатів поліпарадигмальності управління освітніми процесами щодо якості освітніх послуг. Освітній простір багатовимірний, але просторово та ресурсно обмежений. Це призводить до довільної, часто некерованої взаємодії та кореляції дослідницьких парадигм цього простору. Графічно логіку цього процесу, в який задіяні парадигмальні множини, можна відтворити через метод «кільця Д. Венна» (*Venn diagram*).



Діаграма. Генеза композитних якостей в рівнях емерджентності.

Емерджентність другого рівня ми розглядаємо як визначений стандартом освіти (ISO) та місією навчального закладу результат – якість освітніх послуг.

Паси Сальберг (Pasi Sahlberg) та Петер Радо (Peter Rado) [7] визначили три метазавдання поліпарадигмального впливу на управлінські зміни в розвитку та реформуванні освіти: перевинайдення (винайдення заново) технологій управлінського впливу; перезавантаження способів управлінської; перезаснування управлінських структур.

В межах соціального та освітнього хронотопу (тут та зараз), всі парадигми складають єдиний контент, що надає конкретному досліднику право на їх довільне групування з метою забезпечення місії освіти.

Висновки і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Науковий дискурс з проблеми поліпарадигмальності вітчизняного освітнього простору знаходиться в стадії формування. Наразі переважає використання ресурсів однієї – двох панівних наукових парадигм. Це можна пояснити методологічною та технологічною неготовністю управлінців до багатовекторного та багатоаспектного менеджменту якості освіти.

В межах короткого наукового допису (статті) автор запропонував авторське бачення механізмів запровадження поліпарадигмальності в сучасній освітній цивілізації, яка знаходиться у флуктуаційному стані, стані нормотворчих змін.

Подальші дослідження автор скеровує на розробку конкретних педагогічних моделей та технологій поліпарадигмального освітнього середовища для досягнення композитних результатів щодо розвитку якості національної освіти.

Список використаної літератури

1. Harvey L. Defining quality / L. Harvey, D. Green // Assessment and Evaluation in Higher Education. – 1993. – V. 18 (1). – P. 9–34., с. 10.
2. Коротяєв Б. І., Курило В. С. Освітній простір: очікування та виклики часу і життя; Монографія / Б. І. Коротяєв, В. С. Курило. – Луганськ : Вид-

во ДЗ «ЛНУ ім.Т.Шевченко» 2009. – 308с. **3. Гетманов И. П.** Принципы коэволюции: автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора философских наук специальность 09.00.08 – философия науки и техники: Ростов-на-Дону, 2005. **4. Старокожко О. М.** Траекторія компетентнісної парадигми в освітньому просторі України / О. М. Старокожко // Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки» – 2017. – №11. – С. 114–121. **5. Крижко В. В.** Антологія аксіологічної парадигми освіти. Навч. посібник / В. В. Крижко. – К. : Освіта України, 2005. – 440 с. **6. Енциклопедичний словник з державного управління** / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с. **7. Паси Сальберг** (Финские уроки. История успеха реформ школьного образования в Финляндии. FineReader 11 Классика XXI; Москва; 2015.

Старокожко О. М. Стратегії поліпарадигмальності освітнього простору

Автор розглядає проблему якості вищої освіти з точки зору поліпарадигмальності освітнього середовища. Науковий дискурс поліпарадигмальності в освіті ще не напрацьовано. Визначено робочі парадигми поліпарадигмального контенту: системна, компетентнісна, аксіологічна, рефлексивна, синергетична, провідницька.

Досліджено вплив ресурсу кожної з цих парадигм на забезпечення міжнародних стандартів якості освіти. Визначено зони нестабільності їх дії. Через запропоновані методи автор досліджує ф'ючерний характер поліпарадигмальності. Він вбачається в доцільному підборі освітньо-наукових парадигм відповідно до конкретної ситуації та забезпеченні через механізми емерджентності результатів з композитними характеристиками. Композитність освітніх змін в забезпеченні якості освіти автор визначає як запит суспільства та можливість самореалізації особистості студента.

В статті запропоновано авторське бачення механізмів запровадження поліпарадигмальності в сучасній освітній цивілізації, яка знаходиться у флуктуаційному стані, стані нормотворчих змін.

Ключові слова: парадигма, дослідницький підхід, парадигмальність, поліпарадигмальність.

Старокожко О. Н. Стратегии полипарадигмальности образовательного пространства

Автор рассматривает проблему качества высшего образования с точки зрения полипарадигмальности образовательной среды. Научный дискурс полипарадигмальности в образовании еще не разработан. Определены рабочие парадигмы полипарадигмального контента: системная, компетентностная, аксиологическая, рефлексивная, синергетическая, проводническая.

Исследовано влияние ресурса каждой из этих парадигм на обеспечение международных стандартов качества образования. Определены зоны нестабильности их действия. С помощью предложенных методов автор исследует футурный характер полипарадигмальности. Он заключается в целесообразном подборе образовательно-научных парадигм соответствия конкретной ситуации и обеспечение через механизмы эмерджентности результатов с композитными характеристиками.

Композитность образовательных изменений в обеспечении качества образования автор определяет как запрос общества и возможность самореализации личности студента.

В статье предложено авторское видение механизмов введения полипарадигмальности в современной образовательной цивилизации, которая находится в флуктуационными состоянии, состоянии нормативных изменений.

Ключевые слова: парадигма, исследовательский подход, парадигмальность, полипарадигмальность.

Starokozhko O. Strategies of Educational Space's Polyparadigmality

The author considers the problem of higher education's quality from point of view of educational environment's polyparadigmality. The scientific discourse of polyparadigmality in education has not yet been developed. There have been defined the working paradigms of polyparadigm content. They are: systemic, competence, axiological, reflexive, synergetic and conductive.

The influence of the resource of each of these paradigms on the international standards of education's quality has been considered. The areas of instability of their actions have been determined. With the help of proposed methods the author investigates the futuristic nature of polyparadigmality. It consists in expedient selection of educational and scientific paradigms in accordance with a concrete situation and ensuring through the mechanisms of emergence of results with composite characteristics.

The composer of educational changes in ensuring the quality of education, the author defines as a request of society and possibility of self-realization of student's personality.

The author proposes the author's vision of the mechanisms of introduction of polyparadigmality in modern educational civilization, which is in a fluctuating state, a state of normative changes.

Key words: paradigm, research approach, paradigm, polyparadigma

Стаття надійшла до редакції 11.09.2017 р.
Прийнято до друку 24.11.2017 р.
Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.